

Posudek na habilitační práci:

Kozák, Petr: Itinerář a účty dvora prince Zikmunda Jagellonského z doby jeho pobytu v Uhrách a v českých zemích (1498–1507). Opava 2018.

Jméno Petra Kozáka je už řadu let spojováno s výzkumem jagellonského období, stejně tak jako s badatelskou aktivitou výrazně přesahující hranice středověkých českých korunních zemí. Ve své někdejší doktorské práci Petr Kozák připomenul spojení někdejšího jagellonského prince a později polského krále Zikmunda Starého s českými zeměmi. Už tehdy se jeho závěry výrazně opíraly o využití pramene české historiografie prakticky neznámého – dvorských účtů řečeného Zikmunda z doby jeho vládnutí v Hlohovském a Opavském knížectví na prahu 16. století. Díky vstřícnému postoji varšavského archivního pracoviště a příslušnému zajištění grantem GA ČR pak mohl Petr Kozák představit edici zmíněných účtů, která se stala bez nadsázky jedním z nejvýraznějších edičních počinů domácí medievistiky této dekády. A nezůstalo u jedné edice.

Předkládaný habilitační spis, jak vysvětluje autor úvodem, vychází z původní koncepce chystaného svazku, jež při přípravě do tisku doznal určitých redukčních úprav. Habilitační spis se tak skládá ze dvou nestejných částí. Zhruba dvacetinu textu zabírá historický komentář k představenému prameni, shrnutí vydavatelských zásad a také nastínění palety možných interpretací, která je mimořádně široká a bude doznávat změn spolu s proměnou otázek kladených historiky. Zbývající část korpusu zabírá edice převážně latinského pramene a Zikmundův podrobný itinerář. Takto představená koncepce má svá silná i slabá místa. Petrovi Kozákovi je zjevně bližší obsahová stránka jagellonských účtů a jejich interpretace než vypjatá forma vydavatelských poznámek provázející podobný typ edic. Pominuta je tak formální analýza pramene a mezi úvodní kapitoly se naopak vklínily úvahy o podobě jagellonského dvora nebo úvahy o tamním účetnictví. Tímto konstatováním není nijak zpochybněno, že se habilitant musel úspěšně vyrovnat s náročnou transliterací jagellonských účtů a své přepisy velmi precizně doplnil o identifikaci osob či lokalit. Práce sice není podávána k habilitačnímu řízení v oboru pomocných věd historických, ale už jen konstatování, že edice zabírá takřka tisíc stran z předloženého svazku, si zaslouží naši pozornost.

Pomyslná dekáda výrazného zájmu Petra Kozáka o postavu Zikmunda Starého, potažmo dějiny jagellonského období s sebou přináší ještě jeden výrazný rys předkládaného rukopisu, který je třeba zmínit úvodem mého hodnocení. Habilitant se velmi spolehlivě orientuje

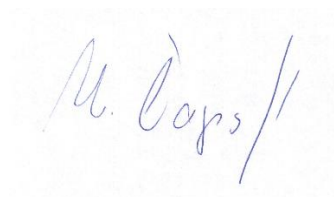
v obsáhlém korpusu pramenů a literatury ke zvolenému tématu a také k němu už řadu let sám publikuje. Ve své habilitační práci se však (patrně) chtěl vyhnout opakování výsledků některých svých výzkumů resp. jejich závěrů a tak je leckdy jen připomene v poznámkách pod čarou. Ne vždy je tento postup ve prospěch věci. Za příklad nám může posloužit kapitola věnovaná dvoru Zikmunda Jagellonského, která je současně jednou ze sond, na které habilitant představuje interpretační bohatství zpřístupněného pramene. Petr Kozák se nejprve přiklání k užití termínu „vnější“ a „užší“ dvůr, přičemž u „užšího“ dvora předpokládá výraznější hierarchizaci a navazuje tak na diskusi vedenou mimo jiné nad aristotelovskou recepcí Konráda z Megenbergu. Velmi detailně autor vypočítává množství personálu zachyceného jagellonskými účty a předestírá důležitou tezi ohledně nahlížení na Zikmundův dvůr v kontextu dvorů slezských knížat. Petr Kozák, podle mého názoru správně, soudí, že dvůr coby správní, rozhodovací i reprezentační centrum Zikmundova mikrosvěta nelze nahlížet v kontextu slezských knížecích dvorů, ale jako na těleso spojené s dynastickou politikou jagellonského rodu. Současně se však autor vyhýbá další analýze řečeného dvora, která by přesahovala přímý informační horizont jagellonských účtů. Ve svých starších pracích přitom Petr Kozák velmi detailně sledoval geografický původ, sociální či titulární kapitál postav pohybujících se v okolí jagellonského prince i jejich případný společenský vzestup uskutečněný za předpokladu, že se v okolí Jagellonce dokázali udržet i v době naplnění jeho vlastních vladařských ambicí.

Podobně by bylo možné využít i závěry z dalších Kozákových analýz, na které sám autor v rozsáhlém poznámkovém aparátu poukazuje. Jednou z otázek, která by si určitě zasloužila důslednější pozornost je předpokládaná míra (ne)dochování či (ne)vedení dvorských účtů na středoevropských dvorech pozdního středověku. Jagellonské účty jsou výjimečné stavem svého zachování, podobně jako účty hierarchických špiček řádu německých rytířů, na jejichž souběžnou existenci a (předpokládanou) inspiraci řádovou účetní reformou Petr Kozák upozorňuje. Je ale otázkou, jak intenzivně probíhala kulturní výměna (spíše než kulturní transfer) mezi krakovským dvorem a Malborkem a zda si polské prostředí nevytvářelo (byť v reakci na pokročilejší racionalizaci správy řádového území) vlastní postupy, jimiž čelilo řádové byrokratické převaze. Do hry mohly vstupovat i zájmy polské magnátské vrstvy hodlající kontrolovat panovníka spojeného svým původem s odlišným kulturně-geografickým prostorem. Důslednější vedení účetnictví a jeho archivace by tak mohla být reakcí na podněty z domácí politické scény. Petr Kozák se současně přihlašuje k tezi Marka Mersieowskeho, který poukázal na řadu účetních operací probíhajících v západní Evropě mimo klasickou představu o účetnictví. Současně předpokládá, že směrem do východní Evropy počet vytvářených účetních pramenů klesal. Opět jde o tezi, která by si zasloužila v habilitačním spise více prostoru ke

svému obhájení. I když Petr Kozák zdůrazňuje, že ze dvora Karla IV. se nám zachoval jediný zlomek kuchyňských účtů, můžeme poukázat na kuchyňské účty ze dvora lehnických knížat pocházející zhruba ze stejné doby. Pokud zůstaneme ve Slezsku, tak lze konstatovat, že pražský dvůr musel být konfrontován (nebo je přímo vyžadoval) s vedením podrobných účtů připravovaných například vrtislavským hejtmanem. Známy je i příklad „braniborského urbáře“, který vznikl v závěru Karlovy vlády. Je otázkou, zda tezi o výjimečném přístupu jagellonského dvora k vedení účtů nebude třeba v budoucnu korigovat, podobně jako to učinili ruští medievisté po nálezech novgorodských zápisů na březové kůře. Ve střední Evropě sloužily často k vedení dočasných zápisů voskové tabulky, jejichž původní informace jsou dnes už bohužel ztracené, ale mohly sloužit jako medium rozvinutější formy písemné kultury, než by se mohlo zdát na základě dnes zachovaných pramenů.

Jestliže dvě uvedené kapitoly pojal Petr Kozák spíše jako výzvu k další diskusi, v kapitole přibližující životní peripetie Zikmunda Jagellonského zvolil odlišný přístup. I v této části textu se autor opřel o své starší příspěvky. Namísto výběru určitého problémového segmentu však obdivuhodně sklenul stručnou politickou biografii podanou s výraznou snahou o zasazení „hrdinových“ osudů do kontextu dynastických dějin. Vznikl tak přehledný úvod k edici dvorských účtů, který nezabíhá do přílišných detailů a přitom vybízí k dalším otázkám. Například: Zda se do rozvinuté formy Zikmundova účetnictví nepromítala právě omezenost prostředků, které měl mladý princ k dispozici, a snad i snaha prokázat před dalšími příslušníky dynastie potřebnost řešení jeho hmotného zajištění.

Jestliže jsem ve výše uvedených odstavcích uvedl několik diskusních otázek, které pokládám za málo zohledněné, nemělo by dojít ke zpochybnění konstatování z úvodu tohoto posudku. Habilitační spis Petra Kozáka zahrnující rozsáhlou edici dvorských účtů Zikmunda Jagellonského považuji za dílo mimořádné a rád jej doporučuji k dalšímu kroku habilitačního řízení.

Doc. Mgr. Martin Čapský, Ph.D.